

บทคัดย่อ

บทคัดย่อคุณิพนธ์ เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ แห่งปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนและพัฒนาชนบท

การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมวิทยากร ด้านการพัฒนาชนบท

โดย

นายวิทยากร ท่อแก้ว

พฤษภาคม 2543

ประธานกรรมการที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญสม วราเอกศิริ

ภาควิชา/คณะ: ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร

การฝึกอบรมวิทยากรด้านการพัฒนาชนบทเพื่อให้วิทยากรสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้แก่ประชาชนในชนบทได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นอย่างยิ่งต้องมีรูปแบบการฝึกอบรมวิทยากรที่มีคุณภาพ การวิจัยครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมวิทยากรด้านการพัฒนาชนบทโดยมีวัตถุประสงค์ 1) การศึกษาการฝึกอบรมวิทยากรด้านการพัฒนาชนบทของหน่วยงานในจังหวัดเชียงใหม่ 2) พัฒนารูปแบบการฝึกอบรมวิทยากรด้านการพัฒนาชนบท และ 3) ประเมินผลรูปแบบการฝึกอบรมวิทยากรด้านการพัฒนาชนบท

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อการศึกษาการฝึกอบรมวิทยากรด้านการพัฒนาชนบทของหน่วยงานในจังหวัดเชียงใหม่ ด้านข้อมูลส่วนบุคคล ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการฝึกอบรม ความต้องการด้านเนื้อหาในการฝึกอบรม ปัญหาและอุปสรรคในการฝึกอบรมวิทยากรด้านการพัฒนาชนบท โดยศึกษาจากวิทยากรที่ทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ 18 หน่วยงาน จำนวน 87 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะส่วนบุคคลคือผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นชาย อายุเฉลี่ย 40 ปี ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางด้านการส่งเสริมการเกษตร และทางด้านรัฐศาสตร์ ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานเฉลี่ย 15 ปี และส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเข้ารับการฝึกอบรมการเป็นวิทยากรมาก่อน นอกจากนี้ส่วนที่มีประสบการณ์ในการทำหน้าที่การเป็นวิทยากรมา 6-10 ปี ทำหน้าที่มาแล้ว 10-20 ครั้ง

สำหรับผู้ที่ไม่เคยผ่านการฝึกอบรมมาโดยตรงเคยเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการเป็นวิทยากร สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการฝึกอบรมวิทยากร ทุกคนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากเกี่ยวกับปัจจัยทั้ง 3 ด้าน ที่มีผลต่อความสำเร็จในการฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยแรกด้านผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้แก่ พื้นความรู้เดิม ความกระตือรือร้น การรักความก้าวหน้า การยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น การนำความรู้ไปใช้ ปัจจัยที่สองด้านวิทยากร ได้แก่ ความรู้ความสามารถ บุคลิกภาพ และปัจจัยที่สามด้านรูปแบบการฝึกอบรม ได้แก่ ความสะดวกของเนื้อหาสาระ การทำให้เนื้อหาง่ายต่อความเข้าใจ เทคนิคการฝึกอบรม การเสริมแรง การฝึกฝน และการให้ข้อมูลย้อนกลับ สำหรับความต้องการด้านเนื้อหาในการฝึกอบรมวิทยากร ผู้ให้ข้อมูลทุกคนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในระดับมากทั้ง 17 ประเด็นว่าเป็นเนื้อหาที่จำเป็นในการฝึกอบรมวิทยากร ได้แก่ หลักและเทคนิคการพูดสำหรับวิทยากร จิตวิทยาการสูงใจ เทคนิคการสร้างอารมณ์ขัน บุคลิกภาพที่ดีสำหรับวิทยากร การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า การบริหารการจัดการฝึกอบรม หลักการถาม-ตอบคำถาม จิตวิทยาการเรียนรู้ หลักการถ่ายทอดที่ยึดผู้รับการฝึกอบรมเป็นศูนย์กลาง ลักษณะวิทยากรที่ดี ขั้นตอนการปฏิบัติงานของวิทยากร การประเมินการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ รูปแบบการเป็นวิทยากร ความสำคัญของวิทยากร หลักการถ่ายทอดที่ยึดวิทยากรเป็นศูนย์กลาง และการจัดลำดับความคิดในการถ่ายทอด ส่วนปัญหาการฝึกอบรมวิทยากรด้านการพัฒนาชนบท ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็นสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ คือ ที่ผ่านมามักจะเน้นการฝึกอบรมวิทยากรด้วยการบรรยายให้ความรู้มากกว่าการฝึกฝนและลงมือปฏิบัติจริง และระหว่างการพัฒนาวิทยากรขาดพี่เลี้ยง (mentor) ที่คอยทำหน้าที่แนะนำให้เมื่อมีปัญหาต่าง ๆ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมวิทยากรด้านการพัฒนาชนบท ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมวิทยากรด้านการพัฒนาชนบทด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (action research) เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานปกติ เพื่อพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมวิทยากรด้านการพัฒนาชนบทขึ้นแล้วนำรูปแบบที่พัฒนาไปปฏิบัติจริง คือ จัดฝึกอบรมวิทยากรด้านการพัฒนาชนบท จำนวน 1 รุ่น ให้กับสำนักงานประกันสังคม จังหวัดลำพูน จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดลำปาง จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรม 25 คน โดยยึดกระบวนการฝึกอบรม 3 ขั้นตอน คือ POE ซึ่งได้แก่ การวางแผนการฝึกอบรม (planning: P) การดำเนินการฝึกอบรม (operation: O) การประเมินผลการฝึกอบรม (evaluation: E) โดยมีรูปแบบดังนี้

ขั้นตอนการวางแผนการฝึกอบรม (planning: P) เป็นขั้นตอนการหาความจำเป็นและความต้องการในการฝึกอบรมวิทยากรโดยมี 6 กิจกรรม คือ 1) การกำหนดปัจจัยที่มีผลต่อความ-

สำเร็จในการฝึกอบรมวิทยากร 2) กำหนดวัตถุประสงค์วิธีการดำเนินงาน 3) วิเคราะห์ความต้องการในการฝึกอบรม 4) กำหนดการฝึกอบรม 5) กำหนดวิทยากรฝึกอบรม และ 6) การเตรียมความพร้อมสถานที่และอุปกรณ์

ขั้นตอนการดำเนินการฝึกอบรม (operation: O) เป็นขั้นตอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรม โดยมี 3 กิจกรรม คือ 1) การถ่ายทอดความรู้ 2) การสร้างเจตคติ และ 3) การฝึกทักษะ

ขั้นตอนการประเมินผลการฝึกอบรม (evaluation: E) เป็นขั้นตอนการประเมินการจัดการฝึกอบรม โดยมี 6 กิจกรรม คือ 1) ประเมินปฏิกิริยาผู้รับการฝึกอบรม 2) การประเมินความรู้ 3) การประเมินทักษะ 4) การประเมินเจตคติ 5) การประเมินความพึงพอใจในการฝึกอบรม และ 6) การประเมินระดับปัญหาในการเป็นวิทยากรฝึกอบรม ผลการดำเนินการทุกขั้นตอนเป็นไปตามขั้นตอนและแผนปฏิบัติที่กำหนดไว้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อประเมินรูปแบบการฝึกอบรมวิทยากรด้านการพัฒนาชนบทที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาขึ้นโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการด้วยกระบวนการฝึกอบรม POE ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยมีผู้เข้ารับการฝึกอบรมจำนวน 25 คน ผลการวิจัยพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 36 ปี อายุการทำงานเฉลี่ย 12 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาการบริหารและการจัดการ ผลการประเมินการใช้รูปแบบการฝึกอบรมวิทยากรด้านการพัฒนาชนบทที่พัฒนาขึ้นด้วยแบบประเมินก่อนและหลังการฝึกอบรมใน 5 กิจกรรม สรุปได้ว่ารูปแบบการฝึกอบรมวิทยากรส่งผลต่อความสำเร็จในการฝึกอบรม กล่าวคือ 1) กิจกรรมการทดสอบความรู้ก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่าหลังจากการใช้รูปแบบการฝึกอบรมวิทยากรทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้เพิ่มขึ้น 2) ประเมินเจตคติการเป็นวิทยากรการฝึกอบรม พบว่าหลังจากการใช้รูปแบบการฝึกอบรมวิทยากรทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีเจตคติเกี่ยวกับการเป็นวิทยากรที่ดีขึ้น 3) กิจกรรมประเมินทักษะการเป็นวิทยากรการฝึกอบรม พบว่าหลังจากการใช้รูปแบบการฝึกอบรมวิทยากรทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทักษะเพิ่มขึ้น 4) กิจกรรมการประเมินความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการฝึกอบรม พบว่าหลังจากการใช้รูปแบบการฝึกอบรมวิทยากรทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจมากขึ้น และ 5) กิจกรรมประเมินระดับปัญหาในการเป็นวิทยากรฝึกอบรม พบว่าหลังจากการใช้รูปแบบการฝึกอบรมวิทยากรการฝึกอบรมทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีระดับปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่วิทยากรลดลง